

VITILIGO KASALLIGI VA UNING FARMASEVTIK DORI VOSITALARI ORQALI DAVOLASH USULLARI

Djumayeva Mahfuza Kayumovna

*Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro Davlat tibbiyot institutining
Tibbiy kimyo kafedراسي assistenti, dmahfuza51@gmail.com*

Haydarova Hulkar Axtamjon qizi

*Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro Davlat tibbiyot institutining
Tibbiy kimyo kafedراسي assistenti, hulkarhaydarova97@gmail.com*

Muzaffarova Gulshoda Rustam qizi

*Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro Davlat tibbiyot institutining
Biotibiiyot fakulteti Farmatsiya turlari bo'yicha yo'nalishi talabasi,
gulshodamuzaffarova@gmail.com*

ANNOTATASIYA

Ushbu ishda vitiligo kasalligi haqidagi malumotlar keltirilib, bu kasallikning turlari, kelib chiqish sabablari, organizmga ta'siri va davolash usullari haqida yoritib berilgan. Bundan tashqari organizmga salbiy ta'siri haqida ham ma'lumot beramiz.

Kalit so'zlar: vitiligo, leykoderma, albinism, tuberez skleroz, halo-nevus, oq temiratki, turli rangli, temiratki, qizil yassi.

Vitiligo surunkali teri kasalligi bo'lib, tananing turlicha qismlari va shilliq pardalarida teri pigmentatsiyasi. Ko'pincha bu kasallik insonning yoshligida paydo bo'ladi. Vitiligo – bu terida pigment melanin yetishmasligi tufayli oq dog'lar paydo bo'ladigan kasallik. Melanin pigmenti teri, soch va ko'zlarga rang beradigan modda bo'lib, teri hujayralaridagi melanositlar tomonidan ishlab chiqariladi. Vitiligo bilan og'rigan odamlarda bu pigmentni ishlab chiqaradigan hujayralar zarar ko'radi yoki yo'qoladi, natijada terining ayrim qismlarida oq dog'lar paydo bo'ladi.

Sabablari : Kasallik pigmentatsiya uchun mas'ul bo'lgan melanositlar o'z funksiyalarini yo'qotishi natijasida paydo bo'ladigan, bu esa terining rangsizlanishiga olib keladi.

Vitiligoning sabablari:

- genetik moyillik;
- asab tizimining buzilishi;;
- neyroendokrin kasalliklar
- kuchli quyosh ta'siri;
- metabolizm jarayonlarning buzilishi;
- qalqonsimon bezning noto'g'ri ishlashi;

- tuxumdonlarning disfunktsiyasi;
- kuchli kimyoviy moddalar bilan aloqa qilish..

Belgilari

Vitiligoga tegishli bo'lgan alomatlar quyidagicha:

- tananing har qanday qismida (oq yoki fil suyagi rangli) dog'lar paydo bo'lishi;
- zararlangan joylarni ketma-ket kengayishi;
- zararlangan joy atrofida giperpigmentatsiya qayd etilishi;
- dog'lar o'rnida sochlar rangining o'zgarishi;
- dog'lar o'rnida qichishish (kamdan-kam hollarda);
- dog'lar o'rnida terining tulashi (vitiligoning atipik shakllarida).[1]

Pigmentning kamayishi yoki yo'qolishi natijasida terining pigmentatsiyasi buzilishi, teri gipopigmentatsiyasi hamda leykoderma deb ham ataladi. U terining rangidan ko'ra ochroq rangga ega bo'lgan turli o'lcham va shakllardagi dog'lar ko'rinishida namoyon bo'ladi. Uning rivojlanishi terida melanin pigmentining kamayishi bilan bog'liq.

Leykodermaning turlari

Tug'ma leykoderma

Albinizm. Agar melanotsitlar soni tug'ilish paytidan boshlab kam bo'lgan bo'lsa, unda bunday bemorlarda tug'ilishi paytidayoq albinizm belgilari paydo bo'ladi, ushbu kasallik natijasida ularning terisi quyosh nuri spektridagi ultrabinafsha nurlariga nisbatan himoyasiz bo'lib qoladi, terining bunday o'zgarishi bemorning butun hayoti davomida saqlanib qoladi.

Tuberoz skleroz (*Tuberous sclerosis*) — teri sirtida, shuningdek bosh miya va boshqa a'zolarida bir nechta kichik blyashkalar va o'smalar paydo bo'lishi bilan xarakterlanadigan irsiy kasallik.

Immun leykoderma

Vitiligo — terining autoimmun kasalligi bo'lib, uning natijasida terida joylashgan melanotsitlar vayron bo'ladi, natijada teri sirtida oq yoki och-pushti rangli dog'lar paydo bo'ladi. Har qanday yosh va jinsdagi odamlarga ta'sir qiladi. Oq dog'larning joylashishi odatda qo'l bilagi, tizza, yuzda kuzatiladi. Dog'larning paydo bo'lishi deyarli hech qanday sub'yektiv hissiyotlarsiz kechadi, ularning yuzasida qipiqlanish kuzatilmaydi. Vaqt o'tishi bilan dog'lar o'sishi va bir-biri bilan birlashishi mumkin, ta'sirlangan joydagi tuklar ham rangsizlanadi. Hozirda kasallikning sababi nima ekanligi aniq emas, lekin vitiligo rivojlanishi xavfini oshiradigan bir qator sabablar mavjud:

Irsiy moyillik (bemorlarning 1/3 qismida oilaviy anamnez mavjud);

Organizmning og'ir virusli kasalliklari va ularning ta'sirida yuzaga keladigan immunitetning buzilishi. Autoimmun kasalliklar (qandli diabet, qalqonsimon bez

kasalliklari — giper va gipotiroidizm. Addison kasalligi, tizimli skleroz, o'choqli alopesiya va boshqalar). Gipofiz bilan gipotalamus faoliyatining buzilishi va uning natijasida yuzaga keladigan organizmda gormonal muvozanat buzilishi:

Stress, jismoniy va ruhiy charchoq;

Parazitar intoksikatsiyalar;

Professional faoliyat — odatda kasbi bo'yicha fenol, formaldegid, sintetik smolalar, og'ir metallar bilan ishlaydigan odamlarda uchraydi.

Halo-nevus (*Setton nevusi*) — qizildan to'q qizil ranggacha bo'lgan 4-5 mm diametrli tuguncha bo'lib, teri yuzasidan ozgina ko'tarilib turadi. Shakli aylana yoki oval bo'lib, tugunchaning o'zidan 2-3 barobar kattaroq bo'lgan depigmentlangan teri bilan o'ralgan. Ko'p hollarda u gavda va qo'llarda, kamroq hollarda yuzda joylashgan bo'ladi. Ko'pincha Halo-nevus o'z-o'zidan regressga uchraydi — u spontan ravishda yo'qoladi.

Yallig'lanishdan keyingi leykoderma

Teridagi oq dog'lar ba'zi yallig'lanishli kasalliklarda toshma toshishidan keyin qolishi mumkin, masalan psoriaz, ekzema, qizil yugurik, kuyishlar va hokazo. Buning sababi quyosh nurlari ta'sirida toshma atrofida terida pigment miqdori ortadi, usti qobiq bilan yopilgan terida esa pigmentlar kamroq bo'ladi.

Moxov (*lepra*) — *Mycobacterium leprae* va *Mycobacterium lepromatosis* mikobakteriyalari tomonidan chaqiriladigan surunkali infeksiyon kasallik. Kasallik asosan teri, periferik asab tizimi, ba'zan ko'zning old kamerasini, yuqori nafas yo'llarini, moyaklar, bilak va oyoq panjasini shikastlaydi. Moxov uchun xos bo'lgan dastlabki belgilar — terida to'q yoki och rangli dog'lar paydo bo'lishi. Teridagi oq dog'larni davolash va yo'qotish. Davolashning samaradorligi bevosita depigmentatsiyaga olib kelgan sababga bog'liq. Shuni yodda tutish kerakki, faqatgina malakali dermatolog aniq tashxis qo'yishi va dog'larni samarali davolashi mumkin.

Yallig'lanishli teri kasalliklari tufayli yuzaga kelgan leykoderma o'ziga xos davolanishni talab qilmaydi va pigmentatsiya darajasini pasaytiradigan teri kasalligining davolanishi natijasida yo'qolib ketadi. Sifilitik leykoderma maxsus antisifilitik terapiyani talab qiladi, bemorlar keyinchalik shifokor nazorati ostida bo'ladi. Sifilis venereolog tomonidan belgilanadigan penitsillin guruhi antibiotiklar va boshqa zamonaviy dorilar yordamida davolanadi.[2]

Beklar o'ti yoki uning urug'ini sharob bilan ichilsa, bu bobda ajoyib xususiyatli dori paydo bo'ladi. Tok novdalarining nordon va shirinlikda o'rtacha shirasidan har kuni bir qadah ichib turilsa, peslikni ko'chirib turadi va uning ko'payib ketishiga to'sqinlik qiladi. Taryoq ichish va af'ono ilonlarining etlarini yeyish bu kasallikka juda kata foydasi bor. Kortikosteroid kremlari: Bu preparatlar immun tizimini bostirib,

teridagi oq dog'larning kengayishini kamaytirishi mumkin. Biroq, bu dorilar uzoq muddat qo'llanganda terining ingichkalashishi kabi nojo'ya ta'sirlar berishi mumkin.

Kaltsinevrin ingibitorlari (pimekrolimus va takrolimus): Ushbu dorilar ham immun tizimining faoliyatini kamaytirishga yordam beradi va terining rangini qaytarishga yordam beradi. Ularni asosan yuz va bo'yin sohasida qo'llash tavsiya etiladi, chunki bu hududlarda nojo'ya ta'sirlar kamroq bo'ladi. Fototerapiya: UVA yoki UVB nurlaridan foydalanib, terining oq qismidagi melanositlarni rag'batlantirish mumkin. Bunga PUVA terapiyasi ham kiradi, unda bemor psoralen dori vositasini ichib, so'ngra UVA nuriga tushadi. Bu usul juda samarali, ammo uzoq muddatli foydalanish teri saratoni xavfini oshirishi mumkin. Depigmentatsiya terapiyasi: Agar vitiligo juda katta maydonni egallasa, qolgan pigmentli terini ham oqartirish usuli qo'llanilishi mumkin. Biroq, bu doimiy o'zgarishlarga olib keladi va faqat ayrim bemorlarga tavsiya etiladi. Vitamin D va B12 qo'shimchalari: Ba'zi tadqiqotlar vitiligo bilan kasallangan odamlarning tanasida D vitamini va B12 vitamini yetishmasligini ko'rsatadi. Ushbu vitaminlar melanin ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlashi mumkin. Janob BQ va L-fenilalanin preparatlari: Bu dorilar teridagi melanin ishlab chiqarishni rag'batlantirishi mumkin, ammo ularning samaradorligi hamon tadqiq etilmoqda. Melanin ko'chirib o'tkazish (ko'chirib o'tkazish amaliyotlari): Ayrim hollarda pigmentli teridan melanositlarni olib, vitiligo bilan zararlangan hududga ko'chirib o'tkazish orqali davolash usuli qo'llaniladi.

Shuni xulosa qilib aytish mumkinki, har qanday holatda, teridagi dog'lardan qutilish uchun o'z vaqtida shifokorga murojaat qilish va bunga nima sabab bo'lgani aniqlangach, to'g'ri davolash belgilanishiga bog'liq. Faqatgina mutaxassis bunday noxush kasallikdan samarali va sog'likka ziyon yetkazmasdan xalos bo'lishga yordam bera oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://med24.uz/uz/>
2. <https://mymedic.uz>
3. Abu Ali ibn Sino Tib Qonunlari Uzbekistan SSSR "fan" nashriyoti Toshkent -1980 559-bet
4. Krüger, C., & Schallreuter, K. U. (2012). A review of the worldwide prevalence of vitiligo in children/adolescents and adults. *International Journal of Dermatology*, 51(10), 1206-1212.
5. Taïeb, A., & Picardo, M. (2009). Clinical practice. Vitiligo. *New England Journal of Medicine*, 360(2), 160-169.
6. Njoo, M. D., Bos, J. D., Westerhof, W. (1999). Treatment of generalized vitiligo in adults with narrow-band ultraviolet B therapy. *Journal of the American Academy of Dermatology*, 40(5), 755-761.
7. Gawkrödger, D. J. (2013). Vitiligo: An update on terminology, classification, pathogenesis, and treatment. *Journal of the European Academy of Dermatology and Venereology*, 27(3), 267-272.